

Biuletenio tematika ir tema

Klimato kaita

Biuletenio laidos antraštė, probleminis klausimas

JAV klimato politikos lūžis ir globalios jo pasekmės

Esminiai žodžiai

Klimato kaita, klimato politika, Paryžiaus susitarimas, Jungtinės Amerikos Valstijos, Europos Sąjunga, tarptautiniai santykiai

Serija ir registracijos numeris

S-2026-1

Leidimo data

2026-03-09

Leidimo vieta

Vilnius

Žanras

☒ Analitinė apžvalga ☐ Kita

Šaltiniai: kategorijos

- ☒ Teisės aktai ☒ Politinė komunikacija
☒ Analitinių centrų kūriniai / leidiniai
☒ Žiniasklaidos turinys ☐ Socialinių tinklų turinys
☐ Statistiniai duomenys ☐ Mokslo darbai
☐ Metainformaciniai produktai
☐ Išviešinti slapti / privatūs duomenys

Šaltiniai: nuo - iki

2017 06 03 -
2026 01 27

Šaltiniai: kalbos

- ☒ Lietuvių k. ☐ Lenkų k.
☒ Anglų k. ☒ Kitos ES kalbos
☐ Rusų k. ☐ Kitos

Citavimui (APA stiliumi)

Nacionalinė biblioteka, Informacijos analitikos skyrius (2026). *JAV klimato politikos lūžis ir globalios jo pasekmės* (S-2026-1). Vilnius.

Kontaktiniai duomenys

Informacijos analitikos skyrius; analitika@lnb.lt. Nacionalinė biblioteka, Gedimino pr. 51, 01109 Vilnius.

Turinio apžvalga

Šiame analitiniame darbe apžvelgiami JAV klimato politikos pokyčiai bei aptariami tikėtini ateities scenarijai iki 2030 m.

1. Įžanga

2025-ieji žymi ryškų poslinkį globalios klimato politikos paradigmoje. Remiantis Jungtinių Tautų (JT) aplinkos programos periodine ataskaita „Septintoji pasaulinė aplinkos perspektyva: sprendimai sveikai planetai“ (angl. *Global Environment Outlook 7: Solutions for a Healthy Planet, GEO-7*), žmonija pasiekė kritinę ribą, ties kuria delsimas transformuoti energetikos sistemas generuoja sisteminę makroekonominę riziką. Vienašališkas **Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) pasitraukimas iš tarptautinių klimato įsipareigojimų**, įskaitant Jungtinių Tautų bendrąją klimato kaitos konvenciją (angl. *United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC*), **dekonstruoja Vakarų lyderystę sprendžiant klimato klausimus, o susidariusį vakuumą užpildyti veržiasi Kinija**, integruojanti į nacionalinę dominavimo strategiją dekarbonizacijos tikslus.

Susiklosčiusios geopolitinės aplinkybės stato Lietuvą į sudėtingą padėtį, jai tenka balansuoti tarp esminio saugumo garanto – Jungtinių Valstijų ir vertybinį bei ekonominį inkarą atstojančios Europos Sąjungos (ES). Šalis akcentuoja energetinę nepriklausomybę kaip nacionalinio saugumo pamatą, kartu perspėdama apie tarptautinės teisės erozijos keliamą grėsmę mažosioms valstybėms.

Antrą vietą pasaulyje pagal taršą užimančios JAV atlieka fundamentalų vaidmenį siekiant Paryžiaus susitarimo tikslų. Amerikiečių pasitraukimas iš šio susitarimo mažina globalių pastangų efektyvumą, be to, prognozuojama, kad pastarieji **JAV administracijos veiksmai gali lemti papildomą 4 mlrd. tonų CO2 ekvivalento taršą iki 2030 m.** Tai faktiškai anuliuotų per pastarąjį penkmetį globaliu mastu pasiektą pažangą, o ekologinė žala peržengtų 900 mlrd. JAV dolerių.

Po 2025 m. įvykusios JAV prezidento Donaldo Trumpo inauguracijos Jungtinių Valstijų federalinių agentūrų, tokių, kaip Aplinkos apsaugos agentūra (angl. *Environmental Protection Agency*), Nacionalinė vandenynų ir atmosferos tyrimų administracija (angl. *National Oceanic and Atmospheric Administration*), Nacionalinė aeronautikos ir kosmoso administracija (angl. *National Aeronautics and Space Administration*), svetainėse pastebėta, kad masiškai šalinami duomenys, susiję su antropogenine klimato kaita. Oficialiąją terminiją imta keisti ambivalentiškais formuluočiais apie „natūralius ciklus“. Reaguodama į tai, akademinė bendruomenė inicijavo „duomenų gelbėjimo“ projektus (pvz., *climate.us*), kuriais siekiama išsaugoti mokesčių mokėtojų lėšomis finansuotų tyrimų medžiagą. Finansavimo nutraukimas mokslo institucijoms, tarp kurių – Nacionalinis sveikatos institutas (angl. *National Institutes of Health*), Nacionalinis mokslo fondas (angl. *National Science Foundation*), skatina tyrėjų egzodą, ir tai kelia ilgalaikę grėsmę JAV kaip mokslo inovacijų lyderės statusui.

Nors JAV federalinė politika orientuota į iškastinio kuro ekspansiją (strategija „grėžk, vaikelį grėžk“ (angl. „*drill, baby, drill*“), Jungtinių Valstijų švarios energijos gamybos sektorius išlieka pagrindiniu darbo vietų energetikoje generatoriumi. Stebimas šios rinkos atsparumas federaliniam regresui, nes saulės ir vėjo energetikos technologijų gamybos kaštai daugelyje regionų jau yra mažesni nei iškastinio kuro. Vis dėlto, strateginių mokesčių lengvatų naikinimas ir (jūrinės) vėjo energetikos blokada mažina JAV konkurencingumą prieš ES ir Kiniją, kurios sparčiai perima technologinį dominavimą.

Tai, kad JAV ne pirmą kartą pasitraukia iš daugiašalių susitarimų, suformavo pasitikėjimo šią galia krizę. ES ir kitos sąjungininkės (Japonija, Pietų Korėja) JAV atsiskyrimą vertina kaip atsakomybės vengimą. Tai skatina ekonominę diferenciaciją: ES taikomas pasienio anglies dioksido korekcinis mechanizmas (angl. *Carbon Border Adjustment Mechanism*) gali virsti prekybos barjeru JAV produkcijai. Geopolitiškai šis lūžis stumia Europą siekti strateginės autonomijos, nes **abejonės dėl Jungtinių Valstijų patikimumo klimato srityje neišvengiamai projektuojasi ir į gynybos įsipareigojimų plotmę.**

ES deklaruoja išliksianti „nepajudinamo kurso“ lydere. Briuselis aktyviai formuoja naujus aljansus su besivystančiomis šalimis, siūlydamas joms alternatyvą nuo klimato sprendimų finansavimo

nusišalinusioms JAV. Lietuva šiame procese akcentuoja, kad dekarbonizacija yra tiesiogiai susijusi su atsparumu autoritarinių režimų energetiniam šantažui. Vilnius remia griežtus ES standartus, tačiau siekia išlaikyti pragmatišką dvišalį gynybai svarbų ryšį su Vašingtonu.

Tikėtina, kad iki 2030 m. pasaulis pasuks „žaliosios fragmentacijos“ keliu:

- susiformuos du reguliaciniai blokai – progresyvusis (ES, Kinija) ir tradicinis (JAV su iškastinio kuro koalicija);
- Kinija taps pagrindiniu technologijų ir stabilumo šaltiniu globaliuosiuose Pietuose;
- JAV vidaus rinkoje, nepaisant federalinių kliūčių, tęsis lėta dekarbonizacija, tačiau valstybė praras įtaką formuojant globalius XXI a. energetikos standartus.

JAV vienašališkumas klimato srityje yra tarp svarbiausių pastarojo dešimtmečio iššūkių tarptautinei tvarkai. ES privalo transformuoti šią krizę į galimybę, stiprindama technologinį suverenitetą ir geopolitinę autonomiją.¹

2. JAV pasitraukimo iš Paryžiaus susitarimo geopolitinės ir ekologinės pasekmės

Kontekstas ir sisteminis poveikis. 2025 m. sausio mėnesį inicijuotas antrasis JAV pasitraukimas iš Paryžiaus susitarimo žymi kritinį lūžį globalioje klimato politikoje. Ši valstybė, būdama antru didžiausiu CO2 emisijų šaltiniu pasaulyje, atlieka esminį vaidmenį siekiant apriboti globalios temperatūros kilimą iki

¹ Choudhry, A. (2025 m. balandžio 11 d.). The tariff wars: Trump tariffs vs. CBAM carbon tariffs. Prieiga per internetą:

<https://www.arbor.eco/blog/the-tariff-wars-trump-tariffs-vs-cbam-carbon-tariffs>

Baraniuk, Ch. (2025 m. balandžio 23 d.). USA: Scientists race to save climate data before it's deleted by the Trump administration. Prieiga per internetą: <https://www.bbc.com/future/article/20250422-usa-scientists-race-to-save-climate-data-before-its-deleted-by-the-trump-administration>

Cassidy, H. (2025 m. gruodžio 10 d.). A planet in peril: UN calls for global climate investment to unlock \$1.7 trillion benefit. Prieiga per internetą: <https://www.euronews.com/green/2025/12/10/a-planet-in-peril-un-calls-for-global-climate-investment-to-unlock-17-trillion-benefit-by->

Data Rescue Project. (n.d.). Guest Climate US. Prieiga per internetą: <https://www.datarescueproject.org/guest-climate-us/>

Gilliver, L. (2026 m. sausio 11 d.). Direct assault: How Trump has rolled back climate progress in the first 10 days of 2026. Prieiga per internetą: <https://www.euronews.com/green/2026/01/11/direct-assault-how-trump-has-rolled-back-climate-progress-in-the-first-10-days-of-2026>

Harvey, F. (2025 m. kovo 12 d.). Trump fossil fuels oil and gas. The Guardian. Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/us-news/2025/mar/12/trump-fossil-fuels-oil-and-gas>

Lee, M. (2025 m. gegužės 15 d.). US government may be abandoning the global climate fight, but new leaders are filling the void, including China. Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/us-government-may-be-abandoning-the-global-climate-fight-but-new-leaders-are-filling-the-void-including-china-251786>

Lustgarten, A. (2025 m. birželio 2 d.). The Trump administration has shut down more than 100 climate studies. Prieiga per internetą:

<https://www.technologyreview.com/2025/06/02/1117653/the-trump-administration-has-shut-down-more-than-100-climate-studies/>

NZero. (2025 m. rugsėjo 29 d.). Clean energy jobs in 2025: Where growth is happening and why it matters. Prieiga per internetą:

<https://nzero.com/blog/clean-energy-jobs-in-2025-where-growth-is-happening-and-why-it-matters/>

Paddy, R. (2026 m. sausio 8 d.). US withdrawal from climate treaty is 'colossal own goal', says UN climate chief. Prieiga per internetą:

<https://www.reuters.com/sustainability/climate-energy/us-withdrawal-climate-treaty-is-colossal-own-goal-says-un-climate-chief-2026-01-08/>

Sadasivam, N. (2026 m. sausio 5 d.). 2025: The year the US gave up on climate, and the world gave up on us. Prieiga per internetą:

<https://www.theinvadingsea.com/2025/12/30/climate-change-trump-administration-cop30-paris-agreement-china-tariffs-renewable-energy/>

UNEP. (2025). Global Environment Outlook-7. Prieiga per internetą: <https://www.unep.org/resources/global-environment-outlook-7>

UNEP. (2025). UNEP Global Environment Outlook (GEO-7) Key Messages. SlideShare. Prieiga per internetą:

<https://www.slideshare.net/slideshow/unep-global-environment-outlook-geo7-key-messages/284593335>

Cleetus, R., Merner, D. (2025). Trump sinks to new low, announcing US withdrawal from 66 international organizations, including UNFCCC and IPCC. Prieiga per internetą: <https://www.ucs.org/about/news/trump-sinks-new-low-announcing-us-withdrawal-66-international-organizations-including>

White House. (2025 m. sausio 20 d.). Putting America First in International Environmental Agreements. Prieiga per internetą:

<https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/01/putting-america-first-in-international-environmental-agreements/>

World News. (2025 m. sausio 25 d.). Trump's new climate policy impact. YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=Jwp94krizJg&t=8s>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

1,5–2 °C. Pasitraukimas iš minėto susitarimo ne tik griauia tarptautinį pasitikėjimą JAV kaip strategine partnere, bet ir kuria lyderystės vakuumą daugiašalėje diplomatijoje.²

2025 metų sausio pabaigoje JT patvirtino gavusios oficialų JAV pranešimą apie traukimąsi iš Paryžiaus susitarimo. Pagal šio susitarimo 28 straipsnį, sprendimas įsigalioja praėjus lygiai vieniems metams po oficialaus pranešimo pateikimo Jungtinėms Tautoms. Tad tarptautinės teisės prasme Jungtinės Valstijos nustojo būti susitarimo šalimi tik 2026 m. sausio 27 d.³

JAV pasitraukimo iš Paryžiaus susitarimo dėl klimato kaitos pasekmės nagrinėtos LNB analitinėje apžvalgoje S-2025-2.

Poveikis globaliems emisijų mažinimo tikslams. JAV atsisakymas vykdyti anksčiau deklaruotus įsipareigojimus, pavyzdžiui, buvusio prezidento Joe Bideno administracijos keltą tikslą iki 2030 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) emisijas sumažinti bent 50–52 proc., tiesiogiai koreliuoja su globalių pastangų šioje srityje efektyvumo mažėjimu. Klimato politikos pokyčius stebinčios interneto svetainės „Carbon Brief“ prognozėmis, **JAV aplinkosaugos reguliavimo atšaukimas gali lemti papildomą 4 mlrd. tonų anglies dioksido ekvivalento emisiją iki 2030 m.** Tai prilygtų bendroms metinėms Europos Sąjungos ir Japonijos emisijoms ir faktiškai anuliuotų taršos mažinimo srityje per pastarąjį penkmetį pasiektą globalią pažangą. Skaičiuojama, kad **tokio masto emisijų šuolis sukeltų pasaulinę ekologinę žalą, kurios vertė, remiantis socialinių anglies sąnaudų (angl. *social cost of carbon*) nustatymo metodu, viršytų 900 mlrd. JAV dolerių.**⁴

Socioekonominės implikacijos ir konkurencingumo kaita. Nors JAV federalinė politika krypsta link dekarbonizacijos siekių mažinimo, subnacionalinio lygmens elementų (valstijų, miestų) ir privataus

² Jungtinės Tautos patvirtino gavusios JAV pranešimą apie traukimąsi iš Paryžiaus susitarimo. (2025 m. sausio 28 d.). Prieiga per internetą: <https://www.alfa.lt/pasaulis/jungtines-tautos-patvirtino-gavusios-jav-pranesima-apie-traukimasi-is-paryziaus-susitarimo/-40341470/>
Climate Action Tracker. (2025). Effect of the US withdrawal from the Paris Agreement. Prieiga per internetą: <https://climateactiontracker.org/press/effect-of-the-us-withdrawal-from-the-paris-agreement/>
Council of the European Union. Paris Agreement on climate change. Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/paris-agreement-climate/>
Council of the European Union. Timeline of the Paris Agreement. Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/paris-agreement-climate/timeline-paris-agreement/>
Garric, A. (2025 m. sausio 21 d.). Trump decides to once again withdraw US from Paris accords in test for global climate action. Prieiga per internetą: https://www.lemonde.fr/en/united-states/article/2025/01/21/trump-decides-to-once-again-withdraw-us-from-paris-accords-in-test-for-global-climate-action_6737260_133.html
McGrath, M. (2025 m. sausio 21 d.). Trump signs order to withdraw US from Paris climate deal. Prieiga per internetą: <https://www.bbc.com/news/articles/cp80ln97py5o>
³ JAV oficialiai pasitraukė iš Paryžiaus klimato susitarimo. (2026 m. sausio 27 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2819129/jav-oficialiai-pasitrauke-is-paryziaus-klimato-susitarimo>
D. Trumpo iniciatyva JAV antrą kartą pasitraukė iš Paryžiaus klimato susitarimo. (2026 m. sausio 27 d.). Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/daily/world/trumpo-iniciatyva-jav-pasitrauke-is-paryziaus-klimato-susitarimo.d?id=12023661>
JAV oficialiai pasitraukė iš Paryžiaus klimato susitarimo. (2026 m. sausio 27 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrytas.lt/gamta/eko/2026/01/27/news/jav-oficialiai-pasitrauke-is-paryziaus-klimato-susitarimo-41114903>
⁴ Carbon Brief. (2024 m. kovo 6 d.). Analysis: Trump election win could add 4bn tonnes to US emissions by 2030. Prieiga per internetą: <https://www.carbonbrief.org/analysis-trump-election-win-could-add-4bn-tonnes-to-us-emissions-by-2030/>
Frost, R. (2024 m. lapkričio 6 d.). Drill, baby, drill: What Trump's victory could mean for the future, according to climate expert. Prieiga per internetą: <https://www.euronews.com/green/2024/11/06/drill-baby-drill-what-trumps-victory-could-mean-for-the-future-according-to-climate-expert>
Friedlingstein, P. ir kt. (2025). Global Carbon Budget 2024. Earth System Science Data. Prieiga per internetą: <https://essd.copernicus.org/articles/17/965/2025/essd-17-965-2025.html>
Klimato kaita. (2025 m. sausio 19 d.). Jungtinės Amerikos Valstijos paskelbė apie pasitraukimą iš Paryžiaus klimato susitarimo. Prieiga per internetą: <http://klimatokaita.lt/aktualijos/naujienos/jungtines-amerikos-valstijos-paskelbe-apie-pasitraukima-is-paryziaus-klimato-susitarimo/>
JAV oficialiai traukiasi iš Paryžiaus klimato kaitos susitarimo. (2019 m. lapkričio 5 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1113106/jav-oficialiai-traukiasi-is-paryziaus-klimato-kaitos-susitarimo>
JAV traukiasi iš Paryžiaus susitarimo dėl klimato kaitos: ką tai reiškia pasauliui? (2025 m. sausio 21 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2466326/jav-traukiasi-is-paryziaus-susitarimo-del-klimato-kaitos-ka-tai-reiskia-pasauliui>
Milman, O. (2026 m. sausio 14 d.). Human activity helped make 2025 third hottest year on record, experts say. Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/environment/2026/jan/14/human-activity-helped-make-2025-third-hottest-year-on-record-experts-say>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

sektoriaus investicijos į atsinaujinančiąją energetiką išlieka inertiškos. Vis dėlto, pasitraukimas iš tarptautinių susitarimų generuoja neigiamus padarinius JAV ekonominiam konkurencingumui. Šiuo metu Jungtinėse Valstijose švarios energijos sektoriuje dirbančių darbuotojų skaičius reikšmingai viršija dirbančiųjų iškastinio kuro pramonėje skaičių, todėl **politinis prioritetas anglių ir naftos sektoriams laikytinas ekonominiu anachronizmu.**

Paryžiaus susitarimo „iš apačios į viršų“ (angl. *bottom-up*) struktūra leidžia tarptautinei bendruomenei tęsti klimato darbotvarkę ir be JAV, tačiau tai neišvengiamai lems geopolitinių galių persiskirstymą. Europos Sąjunga ir Kinija įgyja strateginį pranašumą dominuoti žemo anglies dioksido lygio technologijų rinkose, o Jungtinės Valstijos rizikuoja prarasti technologinę lyderystę ir patirti didesnius ekonominius nuostolius dėl dažnėjančių ekstremalių klimato reiškinių bei pakrančių erozijos.

Apibendrinant, JAV pasitraukimas iš klimato susitarimų reiškia ne tik politinį pokytį lokaliu lygmeniu, bet ir globalų rizikos veiksnių, destabilizuojantį tarptautinį klimato saugumą ir lėtinantį perėjimą prie tvarios globalios ekonomikos.

3. Institucinė ir informacinė JAV klimato politikos transformacija 2025 m.

Mokslinės informacijos valdymo pokyčiai. Po Trumpo inauguracijos 2025-iais griebtasi sistemingos JAV federalinių agentūrų, tokių, kaip Nacionalinė vandenynų ir atmosferos tyrimų administracija, Aplinkos apsaugos agentūra, Nacionalinė aeronautikos ir kosmoso administracija, informacinės erdvės restruktūrizacijos. Pastebėtas masinis duomenų, susijusių su klimato kaita ir antropogeniniu poveikiu, šalinimas iš minėtų institucijų oficialių tinklalapių. Šie veiksmai vertinami ne tik kaip administracinė kaita, bet ir kaip ideologinė intervencija į mokslo laisvę. **Pagrindinis informacinės politikos pokytis – priešastinio ryšio tarp iškastinio kuro deginimo ir globalios temperatūros kilimo neigimas**, vietoje oficialios terminijos vartojant prieštaringas formuluotes, pavyzdžiui, tokias kaip „natūralūs klimato ciklai“.⁵

Pilietinis pasipriešinimas ir duomenų sauga. Reaguodama į mokslinės informacijos naikinimą, akademinė bendruomenė inicijavo „duomenų gelbėjimo“ projektus. Buvusių federalinių darbuotojų pastangomis **sukurta alternatyvi platforma *climate.us***, kurios tikslas – išsaugoti mokesčių mokėtojų lėšomis finansuotų tyrimų ir nacionalinių klimato vertinimų (angl. *National Climate Assessment*) medžiagą. Ši iniciatyva indikuoja gilėjantį atotrūkį tarp JAV politinės valdžios ir mokslo ekspertų

⁵ Žiniasklaida: JAV agentūra iš savo tinklalapio pašalino faktus apie klimato kaitą. (2025 m. gruodžio 11 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/ziniasklaida-jav-agentura-is-savo-tinklalapio-pasalino-faktus-apie-klimato-kaita-57-2582324>
Iš JAV valdžios tinklalapių dingo svarbi mokslinė informacija: kas vyksta? (2025 m. gruodžio 12 d.). Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/mokslas/mokslas/is-jav-valdzios-tinklalapiu-dingo-svarbi-moksline-informacija-kas-vyksta-120122649>
Borenstein, S. (2025 m. gruodžio 11 d.). Major climate change reports are removed from U.S. websites. Prieiga per internetą: <https://www.pbs.org/newshour/science/major-climate-change-reports-are-removed-from-u-s-websites>
Tidman, Z. (2025 m. gruodžio 10 d.). 'We look ridiculous': US government website removes fossil fuels as cause of global warming. Prieiga per internetą: <https://www.euronews.com/green/2025/12/10/we-look-ridiculous-us-government-website-removes-fossil-fuels-as-cause-of-global-warming>

bendruomenės, kuri siekia išlaikyti informacinį skaidrumą nepaisydama nutraukto federalinio finansavimo.⁶

Finansinė ir institucinė destrukcija. 2025-ieji Jungtinėse Valstijose pasižymėjo tuo, kad buvo **drastiškai sumažintas finansavimas mokslui**. Atšauktos Nacionalinio sveikatos instituto ir Nacionalinio mokslo fondo dotacijos lėmė masinį tyrėjų egzodą – prognozuojama, kad iki 75 proc. jaunųjų mokslininkų gali pasirinkti karjerą už JAV ribų (ypač ES ar Kanadoje). Institucinis spaudimas kulminaciją pasiekė siūlymu uždaryti Nacionalinį atmosferos tyrimų centrą (angl. *National Center for Atmospheric Research*), kurio likvidavimas reikštų per ilgą laiką Žemės sistemų stebėjimo srityje JAV sukauptų kompetencijų praradimą.⁷

Dereguliacija ir energetinis prioritetasis. Su transporto ir energetikos sektoriais susiję JAV administracijos sprendimai aiškiai rodo, kad **prioritetas teikiamas iškastinio kuro pramonei**:

- transporto išmetamų ŠESD standartas, nusistatytas iki 2031 m., mažinamas nuo 50 mylių už vieną amerikietišką degalų galoną (MPG) iki 34,5 MPG (nuo ~4,67 l/100 km iki ~6,82 l/100 km) iki 2031 m. Tai gali sumažinti automobilių pramonės paskatas investuoti į produkcijos elektrifikaciją.
- Sustabdytos jūrinių vėjo jėgainių nuomos sutartys rytinėje pakrantėje devalvuoja milijardines investicijas į švarios energijos sektorių.
- JAV vienybė su Rusija ir Saudo Arabija atmetant JT aplinkosaugos ataskaitas rodo strateginį siekį stabdyti globalias pastangas dėl iškastinio kuro atsisakymo.⁸

Geopolitinė izoliacija ir UNFCCC klausimas. Vienašališkas išstojimas iš 66 tarptautinių struktūrų, įskaitant UNFCCC, žymi JAV atsitraukimą nuo per kelis dešimtmečius nusistovėjusios teisinės bazės. Nors šis žingsnis grindžiamas doktrina „Amerika pirmiausia“ ir siekiu sustiprinti suverenitetą, teisiniu požiūriu

⁶ Vaišvilaitė-Braziulienė, J. (2025 m. gruodžio 19 d.). Atleisti federaliniai darbuotojai siekia atkurti D. Trumpo panaikintą portalą apie klimato kaitą. Prieiga per internetą: <https://www.alfa.lt/aktualijos/pasaulis/atleisti-federaliniai-darbuotojai-siekia-atkurti-d-trumpo-panaikinta-portala-apie-klimato-kaita/363039/>

Climate.us. (2025). U.S. Climate Portal. Prieiga per internetą: <https://www.climate.us/>

⁷ BBC News. (2025 m. sausio 22 d.). Trump's climate policy impact. YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=avYkWxxrhA&t=5s>

Colman, Z. (2025 m. sausio 31 d.). Trump administration 'war on science'. Prieiga per internetą:

<https://insideclimatenews.org/news/31012025/trump-administration-war-on-science/>

Kormann, C. (2025 m. gegužės 15 d.). Scientists fleeing America: Trump cuts funding, jobs. Prieiga per internetą:

<https://www.rollingstone.com/politics/politics-features/scientists-fleeing-america-trump-cuts-funding-jobs-1235324006/>

Milman, O. (2025 m. vasario 21 d.). Trump scientist research climate. Prieiga per internetą:

<https://www.theguardian.com/environment/2025/feb/21/trump-scientific-research-climate>

Milman, O. (2025 m. balandžio 11 d.). Trump climate science NASA NOAA cuts. Prieiga per internetą:

<https://www.theguardian.com/science/2025/apr/11/trump-climate-science-nasa-noaa-cuts>

Schermerhorn, J. ir kt. (2025 m. birželio 12 d.). This year nearly broke me as a scientist: US researchers reflect on how 2025's science cuts have changed their lives. Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/this-year-nearly-broke-me-as-a-scientist-us-researchers-reflect-on-how-2025s-science-cuts-have-changed-their-lives-271282>

Garrison, J. (2025 m. gruodžio 16 d.). Trump dismantles National Center Atmospheric Research climate. Prieiga per internetą:

<https://eu.usatoday.com/story/news/politics/2025/12/16/trump-dismantle-national-center-atmospheric-research-climate/87798771007/>

⁸ Gilliver, L. (2026 m. sausio 11 d.). Direct assault: How Trump has rolled back climate progress in the first 10 days of 2026. Prieiga per internetą: <https://www.euronews.com/green/2026/01/11/direct-assault-how-trump-has-rolled-back-climate-progress-in-the-first-10-days-of-2026>

Hasemyer, D. (2025 m. sausio 22 d.). Damn the torpedoes: Trump ditches a crucial climate treaty as he moves to dismantle America's climate protections. Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/damn-the-torpedoes-trump-ditches-a-crucial-climate-treaty-as-he-moves-to-dismantle-americas-climate-protections-273148>

U.S. Department of Transportation. (2025 m. sausio 20 d.). President Trump, Transportation Secretary Sean P. Duffy unveil "New Freedom" means. Prieiga per internetą: <https://www.transportation.gov/briefing-room/president-trump-transportation-secretary-sean-p-duffy-unveil-new-freedom-means>

Waldman, S. (2018 m. gruodžio 10 d.). U.S. stands with Russia and Saudi Arabia against climate science. Prieiga per internetą: <https://www.scientificamerican.com/article/u-s-stands-with-russia-and-saudi-arabia-against-climate-science/>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

kuriamas precedentas, galintis sukelti vidines konstitucines krizes dėl ribų, apibrėžiančių prezidento galias, peržengimo. Tokia Jungtinių Valstijų saviizoliacija ne tik silpnina jų įtaką formuojant pasaulinius standartus, bet ir skatina Europos Sąjungą siekti visiškos strateginės autonomijos klimato politikos ir saugumo srityse.⁹

Taigi, per vienerius metus JAV iš klimato mokslo ir politikos lyderės transformavosi į pagrindinę tarptautinio bendradarbiavimo oponentę. Toks posūkis didina sisteminę riziką globaliam stabilumui, ardo perspėjimo apie gresiančias katastrofas sistemas, pvz., Krašto saugumo departamentui (angl. *Department of Homeland Security*) priklausančios Federalinės nepaprastųjų situacijų valdymo agentūros (angl. *Federal Emergency Management Agency*) programas, ir palieka laisvą nišą kitoms didžiosioms galioms perimti technologinį bei politinį dominavimą „žaliajame“ sektoriuje.¹⁰

4. JAV ekonominės perspektyvos ir sektorių konkurencingumas dekarbonizacijos regresijos sąlygomis

Strateginis konkurencingumas atsinaujinančiųjų išteklių energetikos rinkoje. Dar 2025 metų sausio mėnesį deklaruotas JAV apsisprendimas pasitraukti iš Paryžiaus susitarimo lėmė reikšmingą neapibrėžtumą šalies technologiniam konkurencingumui. Atsisakymas vykdyti tarptautinius įsipareigojimus ne tik izoliuoja Jungtines Valstijas nuo pasaulinių švariųjų technologijų tiekimo grandinių, bet ir suteikia strateginį pranašumą Europos Sąjungai bei Kinijai. Šios galios, stiprindamos savo pozicijas per ambicingą klimato diplomatiją ir subsidijų mechanizmus, užpildo JAV paliktą spragą žemo anglies dioksido lygio technologijų eksporto rinkose.¹¹

Darbo rinkos transformacija ir struktūriniai pokyčiai. Nors federaline retorika akcentuojama parama tradiciniam iškastinio kuro sektoriui, empiriniai duomenys rodo, kad energetikos sektoriuje užimtumo

⁹ Barauskaitė, D. (2026 m. sausio 8 d.). „Amerika pirmiausia“ grįžta su trenksmu: JAV traukiasi iš 66 tarptautinių organizacijų. Prieiga per internetą: <https://77.lt/amerika-pirmiausia-grizta-su-trenksmu-jav-traukiasi-is-66-tarptautiniu-organizaciju>
Donaldas Trumpas išvedė JAV iš svarbios klimato sutarties. (2025 m. sausio 21 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/donaldas-trumpas-isvede-jav-is-svarbios-klimato-sutarties-57-2597138>
Trumpas išbraukia JAV iš 66 tarptautinių organizacijų: paskaitykite visą sąrašą. (2026 m. sausio 8 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/trumpas-isbraukia-jav-is-66-tarptautiniu-organizaciju-paskaitykite-visa-sarasa-57-2597434>
66 global organizations Trump administration is leaving. (2026 m. sausio 8 d.). Prieiga per internetą: <https://abcnews.go.com/Politics/wireStory/66-global-organizations-trump-administration-leaving-129002244>
Freedman, A., Nilsen, E., Waldenberg, S. (2026 m. sausio 7 d.). Trump withdrawal from climate treaty and international agreements. Prieiga per internetą: <https://edition.cnn.com/2026/01/07/climate/trump-withdrawal-climate-treaty-international-agreements>
White House. (2026 m. sausio 20 d.). Fact Sheet: President Donald J. Trump withdraws the United States from international organizations that are contrary to the interests of the United States. Prieiga per internetą: <https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2026/01/fact-sheet-president-donald-j-trump-withdraws-the-united-states-from-international-organizations-that-are-contrary-to-the-interests-of-the-united-states/>
¹⁰ Trumpo administracijos ataskaita apie klimato kaitą pradžiugino internautus, bet supykė mokslininkus. (2025 m. kovo 10 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/trumpo-administracijos-ataskaita-apie-klimato-kaita-pradziugino-internautus-bet-supykde-mokslininkus-57-2522212>
Trumpas klimato kaitą pavadino „visų laikų didžiausia apgavyste“. (2025 m. sausio 22 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2689840/trumpas-klimato-kaita-pavadino-visu-laiku-didziausia-apgavyste>
Melagienos apie klimato kaitą – iš vis aukštesnių tribūnų. (2025 m. spalio 7 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrytas.lt/lt/laboratorija/2025/10/07/news/melagienos-apie-klimato-kaita-is-vis-aukstesniu-tribunu-39812461>
Wax, E. (2025 m. gruodžio 8 d.). Shell-funded school materials accused of downplaying fossil fuels' climate impact. Prieiga per internetą: <https://www.euronews.com/green/2025/12/08/shell-funded-school-materials-accused-of-downplaying-fossil-fuels-climate-impact>
¹¹ Daly, M. (2025 m. sausio 25 d.). Trump's clean energy cuts spark debate over climate investments. Prieiga per internetą: <https://apnews.com/article/climate-clean-energy-investments-trump-solar-wind-349e80c0d9c2cc768e63de9d48813d31>
Steitz, Ch., Käckenhoff, T. (2025 m. kovo 20 d.). RWE cuts investment programme by \$10.9 bln as uncertainty rises. Prieiga per internetą: <https://www.reuters.com/business/energy/rwe-cuts-investment-programme-by-109-bln-uncertainty-rises-2025-03-20/>

augimas labiausiai susijęs su atsinaujinančiųjų išteklių pramone. **JAV švarios energijos sektorius, apimdamas aukštos pridėtinės vertės inžinerijos bei gamybos sritis, generuoja reikšmingai didesnį darbo vietų skaičių nei anglių ir angliavandenilių gavybos pramonė.** Investicijų mažinimas ir mokesčių lengvatų, pvz., numatytų Infliacijos mažinimo akte (angl. *Inflation Reduction Act*), erozija gali lemti struktūrinį užimtumo augimo sulėtėjimą ir kvalifikuotos darbo jėgos migraciją į valstybes, vykdančias stabilią klimatui palankią politiką.¹²

Investicinė aplinka ir „ekonominio racionalumo“ modelis. 2025-iais JAV energetikos politika pasižymėjo radikalia dereguliacija – agresyviu aplinkosaugos standartų mažinimu ir federalinio finansavimo nutraukimu vėjo energetikos projektams. Vis dėlto, **stebimas rinkos atsparumas federalinei politikai. Jis aiškinama šiais veiksniais:**

- fotovoltinės ir vėjo energetikos technologijų kaštai tapo konkurencingi ir be tiesioginių subsidijų, todėl rinkos inercija išlieka didelė;
- atskirų valstijų ir vietos valdžios institucijų vykdoma politika veikia kaip stabilizuojantis veiksnys, kompensuojantis federalinį regresą;
- didieji technologijų subjektai (pvz., duomenų centrų operatoriai) pirmenybę teikia tvariems energijos šaltiniams dėl ilgalaikės galimybės prognozuoti kaštus ir korporatyvinės atsakomybės standartų.¹³

JAV pasitraukimas iš tarptautinių klimato susitarimų iš esmės žymi paradigminę kaitą: perėjimą nuo valstybės propaguojamo dekarbonizacijos modelio prie rinkos dėsnių valdomos plėtros. Nors federalinė izoliacija sukuria riziką JAV kaip inovacijų lyderės statusui ir gali lemti trumpalaikius investicijų praradimus, technologinė pažanga ir valstijų įsipareigojimai išlieka kritiniais saugikliais, neleidžiančiais visiškai dekonstruoti švarios energijos ekosistemos. Vis dėlto ilgalaikė JAV ekonominė perspektyva priklausys nuo gebėjimo integruotis į globalią žaliąją ekonomiką, nepaisant dabartinės politinės krypties.¹⁴

¹² Broga, K. (2025 m. sausio 21 d.). Trumpas ketina trauktis Paryžiaus klimato susitarimo, didinti iškastinio kuro gavybą. Prieiga per internetą: <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/pasaulis/ekonomika-ir-politika/trumpas-ketina-trauktis-paryziaus-klimato-susitarimo-didinti-iskastinio-kuro-gavyba-1208665>

LPSK. (2017 m. birželio 2 d.). ITUC: JAV pasitraukimas iš Paryžiaus klimato susitarimo paveiks viso pasaulio darbuotojus. Prieiga per internetą: <https://www.lpsk.lt/2017/06/02/ituc-jav-pasitraukimas-is-paryziaus-klimato-susitarimo-paveiks-viso-pasaulio-darbuotojus/>

¹³ McDermott, J. (2025 m. gruodžio 24 d.). Trump's rollbacks made 2025 a turbulent year for clean energy: So why are experts optimistic? Prieiga per internetą: <https://www.euronews.com/green/2025/12/24/trumps-rollbacks-made-2025-a-turbulent-year-for-clean-energy-so-why-are-experts-optimistic>

The New York Times. (2025 m. vasario 15 d.). Climate change: Trump's impact on global policy. YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=vqiSCFj5Ztk>

¹⁴ Borenstein, S. (2026 m. sausio 7 d.). Trump to pull US from UN climate treaty, potentially other international groups. Prieiga per internetą: <https://apnews.com/article/climate-change-trump-united-nations-treaty-16b3809ceccf94ff0c0671d3b0bbc8ae>

Milman, O. (2026 m. sausio 7 d.). Trump administration begins process of withdrawing US from dozens of international groups. Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/us-news/2026/jan/07/trump-international-groups-un>

5. JAV klimato politikos regresija: geopolitinės implikacijos ir poveikis transatlantiniams santykiams

Strateginio pasitikėjimo erozija ir tarptautinis patikimumas. JAV pasitraukimas iš Paryžiaus susitarimo žymi gilėjančią politinę atotrūkį tarp Vašingtono ir jo tradicinių sąjungininkų, ypač ES. Dar vienas pasitraukimas iš esminio daugiašalio susitarimo (pirmasis įvyko 2017 m.) kuria sistemine „įsipareigojimų krize“ ir kelia klausimų dėl JAV užsienio politikos tęstinumo. ES ir kitos progresyvios ekonomikos šį žingsnį interpretuoja kaip globalios atsakomybės vengimą, o tai, savaime suprantama, transformuoja dialogą ir kitose srityse, įskaitant kolektyvinio saugumo ir transatlantinės prekybos reikalus. Institucinio pasitikėjimo pradimas skatina sąjungininkus diversifikuoti savo strategines partnerystes, mažinant priklausomybę nuo JAV politinių ciklų.¹⁵

Ekonominė diferenciacija ir prekybos barjerai. JAV atsiribojimas klimato srityje daro tiesioginę įtaką prekybos dinamikai. Sąjungininkės, tokios kaip Japonija, Pietų Korėja ir ES, integruoja tvarumo kriterijus į nacionalines prekybos politikas, todėl Jungtinių Valstijų pasitraukimas, tikėtina, paskatins ES taikyti rinkos apsaugos priemones, pavyzdžiui, pasienio anglies dioksido korekcinį mechanizmą. Tokie mechanizmai yra nukreipti prieš mažiau ambicingą klimato politiką vykdančias valstybes, siekiant išvengti taršos padidėjimo. Todėl JAV pramonė rizikuoja prarasti konkurencinį pranašumą rinkose, kuriose taikomi griežti dekarbonizacijos standartai, o ES gauna progą sustiprinti savo, kaip pasaulio žaliosios ekonomikos centro, pozicijas.¹⁶

Geopolitinės lyderystės transformacija ir nauji aljansai. Kaip minėta, JAV pasitraukimas iš Paryžiaus susitarimo kuria lyderystės vakuumą, kurį siekia užpildyti Kinijos Liaudies Respublika ir Europos Sąjunga. Kinijos ambicija iki 2060 m. pasiekti anglies neutralumą ir masinės investicijos į atsinaujinančiųjų išteklių energetiką stiprina šios valstybės įtaką tarptautinėje erdvėje, ypač bendradarbiaujant su labiausiai klimato kaitos pažeidžiamomis besivystančiomis valstybėmis. JAV atsisakymas teikti finansinę paramą besivystančiam pasauliui (pvz., per Žaliąjį klimato fondą) dar labiau mažina Vakarų aljansų minkštąją galią ir skatina globalių Pietų šalis ieškoti alternatyvių saugumo ir plėtros garantų.¹⁷

¹⁵ EK vadovė: Paryžiaus susitarimas dėl klimato kaitos tebėra geriausia žmonijos viltis. (2025 m. sausio 21 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/ek-vadove-paryziaus-susitarimas-del-klimato-kaitos-tebera-geriausia-zmonijos-viltis-57-2380464>

JT patvirtino gavusios JAV pranešimą apie traukimąsi iš Paryžiaus susitarimo. (2025 m. sausio 28 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/jt-patvirtino-gavusios-jav-pranesima-apie-traukimasi-is-paryziaus-susitarimo-57-2384718>

Pikšrytė, A., Kupšys, K. (2025 m. vasario 6 d.). Nepaprastoji Donaldo Trampo energetikos padėtis. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/pozicija/679/2478266/aiste-piksryte-kestutis-kupsys-nepaprastoji-donald-trumpo-energetikos-padetis>

Young-joon, A. (2024 m. lapkričio 8 d.). 10 reasons why US President-elect Donald Trump can't derail global climate action. Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/10-reasons-why-us-president-elect-donald-trump-cant-derail-global-climate-action-243251>

¹⁶ Europos Sąjungos Taryba. (2025 m. lapkričio 28 d.). ES ir JAV prekybos santykiai: Taryba daro pažangą įgyvendindama bendro pareiškimo tarifų elementus. Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2025/11/28/eu-us-trade-relations-council-moves-forward-in-implementing-the-tariff-elements-of-the-joint-statement/>

¹⁷ Yellen, D. (2025 m. balandžio 16 d.). Pulling out of Paris surrenders more than just climate leadership. Prieiga per internetą: <https://www.catf.us/2025/04/pulling-out-paris-surrenders-more-just-climate-leadership/>

Colenbrander, S. (2023 m. lapkričio 29 d.). China is already paying substantial climate finance while US is global laggard, new analysis. Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/china-is-already-paying-substantial-climate-finance-while-us-is-global-laggard-new-analysis-218444>

Ideologinis lūžis: „energetinis dominavimas“ prieš dekarbonizaciją. Dabartinės JAV administracijos retorika, orientuota į maksimalią iškastinio kuro gavybos ekspansiją, iš esmės prieštarauja globaliam mokslo konsensusui ir sąjungininkų prioritetams mažinti priklausomybę nuo angliavandenilių. Šis ideologinis lūžis ne tik destabilizuoja tarptautinę aplinkosaugos architektūrą, bet ir skatina kitas didžiąsias valstybes, pvz., Indiją, atsakingas už ŠESD emisijų šaltinius, peržiūrėti įsipareigojimų mastą, o tai kelia grėsmę Paryžiaus susitarimo tikslams įgyvendinti.¹⁸

Čia aptariamas JAV žingsnis turės toli siekiančių pasekmių, peržengiančių aplinkosaugos politikos ribas. Vykstanti geopolitinės įtakos poliarizacija, transatlantinio pasitikėjimo degradacija ir lyderystės persiskirstymas rodo, kad Jungtinės Valstijos rizikuoja tapti antraeilio veikėju formuojant globalią ateities energetikos ir ekonomikos tvarką. Kita vertus, sąjungininkų reakcija – nuo galimų sankcijų iki naujų aljansų formavimo – indikuoja augantį tarptautinės bendruomenės ryžtą tęsti klimato darbotvarkę be JAV indėlio.¹⁹

6. Europos Sąjungos strateginė laikysena ir transatlantinio lūžio pasekmės

Institucinis ES atsakas į JAV izoliacionizmą. Europos Sąjungos reakcija į Jungtinių Valstijų pasitraukimą iš UNFCCC vertinama kaip siekis išlaikyti daugiašališkumu grįstą pasaulio tvarką. Iš Bendrijos klimato politikos vadovo Wopke Hoekstra ir kitų aukšto rango pareigūnų retorikos galima justi, kad Briuselis JAV sprendimą traktuoja ne tik kaip regresą aplinkosaugos srityje, bet ir kaip pamatinės tarptautinės teisės eroziją. Nors JAV yra antra pagal išmetamų ŠESD kiekį šalis pasaulyje, ES deklaruoja „nepajudinamą kursą“, siekdama užpildyti atsivėrusią lyderystės tuštumą ir stiprinti aljansus su kitomis didžiosiomis ekonomikomis, tokiomis kaip Kinija ir Brazilija, ypač COP30 kontekste.²⁰

Vertybinis atotrūkis ir ekonominė konfrontacija. Transatlantiniai santykiai transformuojasi iš strateginės partnerystės į transakcijomis paremtą modelį. ES, grįsdama savo tapatybę žaliuoju kursu, planuoja pasitelkti ekonomines priemones, pvz., pasienio anglies dioksido korekcinį mechanizmą – kaip svertą prieš aplinkosaugos standartų nesilaikančias valstybes. Tai sukuria prielaidas prekybos konfliktams

¹⁸ Keskin, G. (2025 m. sausio 22 d.). Trump 2.0 and the geopolitics of climate withdrawal. Prieiga per internetą:

<https://atlasinstitute.org/trump-2-0-and-the-geopolitics-of-climate-withdrawal/>

Green Climate Fund. (2025 m. sausio 21 d.). Green Climate Fund statement on the United States withdrawal from the GCF. Prieiga per internetą: <https://www.greenclimate.fund/statement/green-climate-fund-statement-united-states-withdrawal-gcf>

¹⁹ Worland, J. (2026 m. sausio 7 d.). What Trump's plan to withdraw from the UNFCCC means for the planet. Prieiga per internetą: <https://time.com/7344810/trump-withdraw-unfccc-climate-impact/>

66 global organizations Trump administration is leaving. (2026 m. sausio 8 d.). Prieiga per internetą:

<https://abcnews.go.com/Politics/wireStory/66-global-organizations-trump-administration-leaving-129002244>

EU reaffirms commitment to Paris climate accord in light of US withdrawal. . (2026 m. sausio 8 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.belganewsagency.eu/eu-reaffirms-commitment-to-paris-climate-accord-in-light-of-us-withdrawal>

Henley, J. (2026 m. sausio 8 d.). Macron and Steinmeier condemn Trump's 'America first' foreign policy. Prieiga per internetą:

<https://www.theguardian.com/us-news/2026/jan/08/french-german-presidents-macron-steinmeier-condemn-us-foreign-policy-trump>

White House. (2026 m. sausio 7 d.). Fact Sheet: President Donald J. Trump withdraws the United States from international organizations that are contrary to the interests of the United States. Prieiga per internetą: <https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2026/01/fact-sheet-president-donald-j-trump-withdraws-the-united-states-from-international-organizations-that-are-contrary-to-the-interests-of-the-united-states/>

²⁰ ES klimato vadovas: JAV pasitraukimas iš JT sutarties dėl klimato kaitos – apmaudus. (2026 m. sausio 7 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/es-klimato-vadovas-jav-pasitraukimas-is-jt-sutarties-del-klimato-kaitos-apmaudus-57-2597294>

EU reaffirms commitment to Paris climate accord in light of US withdrawal. (2026 m. sausio 8 d.). (2026 m. sausio 8 d.). Prieiga per internetą: <https://www.belganewsagency.eu/eu-reaffirms-commitment-to-paris-climate-accord-in-light-of-us-withdrawal>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

su JAV, nes ekologiniai mokesčiai veikia ne tik kaip aplinkosaugos, bet ir kaip protekcionizmo įrankiai. Be to, mokslinis ir technologinis bendradarbiavimas tampa fragmentiškas, o tarptautinių organizacijų, tokių kaip Pasaulio sveikatos organizacija, UNESCO, išlaikymo našta atitinkamai perkeliama ES narėms.²¹

Saugumo architektūros kaita ir strateginė autonomija. JAV pasitraukimas iš 66 tarptautinių organizacijų Europoje interpretuojamas kaip signalas apie galimą Jungtinių Valstijų gynybos įsipareigojimų, konkrečiau – NATO sutarties 5-ojo straipsnio, devalvaciją. Šis neapibrėžtumas veikia kaip katalizatorius ES strateginei autonomijai. Prancūzijos siūlomos idėjos dėl bendro ES gynybos biudžeto ir nepriklausomų karinių pajėgumų įgyja naują politinį svorį. Europa priversta vertinti JAV ne kaip garantuotą saugumo teikėją, o kaip nenusipėjimą ekonominį konkurentą.²²

Lietuvos pozicija: balansavimas tarp saugumo ir integracijos. Lietuvos geopolitinė situacija šiame kontekste – itin komplikuota. Vilnius siekia išlaikyti maksimalų dvišalį karinį bendradarbiavimą su Vašingtonu, tuo pat metu palaikydamas bendrą ES darbotvarkę klimato ir kitose srityse. Lietuvos reikiamas susirūpinimas dėl taisyklėmis grįstos tvarkos nykimo rodo mažųjų valstybių pažeidžiamumą JAV vienašališkumo akivaizdoje. Šalis priversta sparčiau integruotis į ES gynybos iniciatyvas (pvz., dislokuoti Vokietijos brigadą), kad diversifikuotų saugumo garantijas.²³

Galios vakuumas ir trečiųjų šalių įtaka. JAV pasitraukimas iš pamatinių klimato ir teisinių struktūrų sudaro palankias sąlygas autoritariniams režimams, pirmiausia Kinijos, perimti globalią lyderystę tarptautinėse institucijose. ES turi naviguoti sudėtingame lauke: balansuoti tarp poreikio bendradarbiauti su Kinija klimato klausimais ir rizikos tapti priklausoma nuo autoritarinių valstybių technologijų bei ekonominės įtakos.²⁴

²¹ Europos Komisija. (2025 m. lapkričio 6 d.). EU advances towards 2030 climate targets with continued emissions cuts. Prieiga per internetą: https://climate.ec.europa.eu/news-other-reads/news/eu-advances-towards-2030-climate-targets-continued-emissions-cuts-2025-11-06_en

S&P Global Energy. (2024). EU Carbon Border Adjustment Mechanism to raise \$80B per year by 2040. Prieiga per internetą: <https://www.spglobal.com/sustainable/1/en/insights/special-editorial/eu-carbon-border-adjustment-mechanism-to-raise-80b-per-year-by-2040>

White, B. (2025 m. rugpjūčio 6 d.). Transatlantic divide widens: US vs EU 2025 sustainability policy. Prieiga per internetą: <https://natlawreview.com/article/transatlantic-divide-widens-us-vs-eu-2025-sustainability-policy>

²² Henley, J. (2026 m. sausio 8 d.). Macron and Steinmeier condemn Trump's 'America first' foreign policy. Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/us-news/2026/jan/08/french-german-presidents-macron-steinmeier-condemn-us-foreign-policy-trump>

²³ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija. (2025 m. sausio 24 d.). K. Budrys Vašingtone: Lietuvos ir JAV strateginės partnerystės pagrindas – saugumo užtikrinimas ne pažadais, o konkrečiais darbais. Prieiga per internetą: <https://www.mfa.lt/naujienos/141/k.-budrys-vasingtono-lietuvas-ir-jav-strategines-partnerystes-pagrindas-saugumo-uztikrinimas-ne-pazadais-o-konkreciais-darbai:45204>

²⁴ Keskin, G. (2025 m. sausio 22 d.). Trump 2.0 and the geopolitics of climate withdrawal. Prieiga per internetą: <https://atlasinstitute.org/trump-2-0-and-the-geopolitics-of-climate-withdrawal/>

Climate Action Tracker. (2025). Effect of the US withdrawal from the Paris Agreement. Prieiga per internetą: <https://climateactiontracker.org/press/effect-of-the-us-withdrawal-from-the-paris-agreement/>

Hasemyer, D. (2025 m. sausio 22 d.). Damn the torpedoes: Trump ditches a crucial climate treaty as he moves to dismantle America's climate protections. Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/damn-the-torpedoes-trump-ditches-a-crucial-climate-treaty-as-he-moves-to-dismantle-americas-climate-protections-273148>

Lee, M. (2025 m. gegužės 15 d.). US government may be abandoning the global climate fight, but new leaders are filling the void, including China. Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/us-government-may-be-abandoning-the-global-climate-fight-but-new-leaders-are-filling-the-void-including-china-251786>

White, B. (2025 m. rugpjūčio 6 d.). Transatlantic divide widens: US vs EU 2025 sustainability policy. Prieiga per internetą: <https://natlawreview.com/article/transatlantic-divide-widens-us-vs-eu-2025-sustainability-policy>

Colenbrander, S. (2023 m. lapkričio 29 d.). China is already paying substantial climate finance while US is global laggard, new analysis. Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/china-is-already-paying-substantial-climate-finance-while-us-is-global-laggard-new-analysis-218444>

Taigi, transatlantinės vienybės erozija žymi epochinį lūžį globalioje politikoje. ES transformuojasi į autonomišką geopolitinį subjektą, prisiimantį moralinę ir finansinę atsakomybę už globalią socialinę gerovę, tačiau susiduria su didėjančia ekonomine ir karine rizika, JAV galutinai atsisakius laisvojo pasaulio lyderio vaidmens.

7. Apibendrinimas ir akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

JAV klimato politikos lūžis 2025 m. nėra izoliuotas pokytis valstybės aplinkosaugos srityje, o esminis Jungtinių Valstijų užsienio politikos poslinkis, žymintis perėjimą nuo daugiaplanės lyderystės prie radikalaus vienašališkumo. Institucinis mokslinių duomenų bazės dekonstravimas, pasitraukimas iš UNFCCC ir agresyvi energetinė ekspansija formuoja naują globalią realybę, kurioje Vakarų vienybė nebėra savaime suprantama konstanta.

Atsižvelgiant į kontekstą, **iki 2030 m. labiausiai tikėtini trys scenarijai:**

(1) „žalioji“ fragmentacija (didžiausia tikimybė):

- pasaulis suskyla į du technologinius ir reguliacinius blokus. ES, Kinija ir dalis Azijos valstybių suformuoja „žaliąjį aljansą“, grindžiamą pasienio anglies dioksido korekcinio mechanizmo muitais ir bendrais standartais. JAV suburia alternatyvią „Iškastinio kuro koaliciją“ su šalimis, siekiančiomis pigios energijos bet kokia kaina.
- JAV praranda prieigą prie ES aukštųjų technologijų rinkos, tačiau trumpuoju laikotarpiu išlaiko pramoninį pranašumą dėl mažų energetinių kaštų. Dėl Jungtinių Valstijų ir jų partnerių ŠESD emisijų augimo globali temperatūra peržengia atšilimo iki 1,5 °C ribą.

(2) Ekonominis pragmatizmas ir subnacionalinis atsparumas:

- nepaisant federalinės politikos, JAV privatus sektorius ir progresyvios valstijos (Kalifornija, Teksasas) tęsia dekarbonizaciją dėl grynai ekonominių priežasčių – atsinaujinančioji energija išlieka pigesnė.
- JAV išvengia visiškos technologinės atskirties. Iki 2030 m., pasikeitus politiniam ciklui, JAV bando grįžti į tarptautines sutartis, tačiau randa jas transformuotas pagal ES ir Kinijos standartus, kuriems Vašingtonas nebeturi įtakos.

(3) Geopolitinis chaosas ir saugumo erozija:

- klimato krizės sukeltos katastrofos ir migracija destabilizuoja globaliuosius Pietus, o JAV atsisako teikti finansinę ar humanitarinę pagalbą.
- Kinija tampa pagrindiniu „saugumo ir stabilumo“ garantu Afrikoje ir Lotynų Amerikoje, galutinai eliminuodama JAV įtaką. ES priversta radikaliai didinti gynybos biudžetą, kad būtų pajėgi suvaldyti nestabilią situaciją savo kaimynystėje be JAV paramos.

Akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

Lietuvai 2025–2030 m. laikotarpis bus didžiausio diplomatinio lankstumo išbandymas. Šaliai teks:

- stiprinti tiesioginius gynybos ryšius su JAV administracija, nepaisant vertybinių nesutarimų klimato srityje.
- Remti ES strateginę autonomiją, kad būtų išvengta saugumo vakuumo, jei JAV vienašališkumas persimestų į NATO struktūras.
- Tęsti sinchronizaciją su Vakarų Europos energetiniais tinklais, mažinant bet kokią priklausomybę nuo globalių svyravimų iškastinio kuro rinkose.